

• NAŠI ŽAPISKI •

SOCIALNA REVJIA

Izhajajo enkrat na mesec. — Naročnina za vse leto K 2:80, za pol ali četrt leta razmerno.

Posamični zvezki 24 h.

Rokopise in naročnino sprejema uredništvo in upravništvo »Naši zapiski« v Ljubljani.

Leto I.

Ljubljana, meseca maja 1903.

Štev. 11.

Abditus:

Propad Hrvaške.

Nemiri na Hrvaškem jako dobro ironizirajo politiko Avstro-Ogrske kot velesile. Avstro-Ogrska hoče doseči mir na Balkanu, posebno v Macedoniji, v tistem hipu, ko se dviga cel narod proti njeni upravi, njeni politiki, njenemu tiranstvu. Ta narod ni o vsej svoji zgodovini bil revolucionaren — obratno: Mnogim zgodovinarjem se je zdelo, da so Hrvati tako prešinjeni patriotizma do Avstrije, da je vsak odpor od njih strani proti njej nemogoč.

Leto 1848. je bilo za Hrvate usodno. Hrvaški narod je prav tako kot slovenski prehitel prevrat zapadne Evrope. Hrvati in Slovenci so životarili v revni agrarnosti. Moderna evropska in ameriška industrija je neukročeno razbijala fevdalne spone, ki so se obdržale v Jugoslovanih precej dolgo. Narodno ni bil pred letom 1848. zaveden niti Slovenec, niti Hrvat; zadnji je bil v tem oziru sicer nekoliko boljši nego Slovenec, vendar pa je bila pot do razumevanja nove dobe še dolga. Leto 1848. je prvi hip učinkovalo na Hrvaškem in v slovenskih deželah revolucionarno; ali mali meščan, kmet in plemstvo — kar ga je bilo — se ni maralo ločiti od svojega fevdalnega zaščitnika; obzorje teh ljudi je bilo zelo omejeno. Kmalu spočetka revolucionarnega gibanja je v Jugoslovanih prodrlo na dan neko „vojaško navdušenje“ in takrat, ko je peljal narodni hrvaški ban Jelačić svojo vojno črez ogrsko mejo, da zaduši revolucionarno gibanje oborožene in navdušene Košutove Ogrske — je bila tudi ušoda Hrvatov odločena. Udali so se popolnoma konservativni struji. Slovenci so bili v Italiji najmočnejša opora avstrijskemu reakcionar-

stvu in Metternichovstvu. Jugoslovani so bili mnogo krivi, da je propadla revolucija leta 1848. tudi na vzhodu. Mislili so Hrvatje, da je dejanje bana Jelačića eminentno narodno dejanje, dejanje, ki koristi Hrvatom v borbi zoper Ogrsko. V resnici pa ni bilo to ničesar drugega, kakor brezpogojna, uprav vojaško poslušna obramba stare Avstrije proti revoluciji kapitalizma, ki ni trpel mej in je zahteval za svoj razvoj najobsežnejšo individualno svobodo!

Danes stoji sredi Zagreba kip bana Jelačića, kažočega s sabljo proti Ogrski, ki že komaj po 50 letih vlada Jelačićevo Hrvaško, kakor ruski car svoje province. Avstrijska zgodovina našteva v protirevolucijskem taboru leta 1848. in 1849. v prvi vrsti: kneza Windischgrätzta, krvnika Haynaua in Jelačića. Avstrija je izrabila Hrvate, pa tudi Slovence zanašajoč se na njih zaostalost v svojo obrambo: Hrvate naposled tudi izročila Ogrski na milost in nemilost.

Danes hoče Hrvaška izigravati v svojem revolucionarnem boju proti Avstro-Ogrski bana Jelačića. Tako je vedno v zgodovini narodov. Staro, uničeno revolucijsko gibanje se maščuje vedno, dasi v novi, drugačni obliki.

Danes ima Hrvaška z Ogrsko skupne finance. Ker pa Ogrska odločuje na Hrvaškem, se maščujejo Ogrri sedaj krvavo nad čini Jelačićevimi. Hrvaška plačuje in Ogrska sprejema. Celo za skupne stroške prispeva Hrvaška 56% in Ogrska le 44%. Za Hrvaške potrebe pa ostanejo doma komaj trije milijoni. Ogrska podpira svojo industrijo, obrt, trgovino, znanost in umetnost tudi z davki hrvaških kmetov, a le na pristno ogrskih tleh in v ogrski obliki. Še ob zadnji pariški razstavi so bili odlikovani hrvaški umetniki predstavljeni svetu kot pristni Arpadovci. Industrija na Hrvaškem prospeva le počasi in je ostal proizvodjalni način skoraj isti kakor pred letom 1848.

Ogrri so razvijajoč se narod: kot gospodujoč narod pa ravnajo tiransko. Podložni ali kulturno zaostali narodi morajo po splošni „morali“, ki jo izvaja človeški rod že od nekdanj, prispevati k razvoju gospodujočih, kakor prispeva hlapec s svojim delom gospodarju. Tako zatira Anglež Bure, Rus Fince, Poljak Maloruse, Nemeec Slovence, Turek Bolgare, Oger Hrvate... cela, dolga vrsta. Zatiranje narodov po narodih pa pomeni privilegirano kapitalistično zatiranje in izkoriščanje podložnega naroda. Ogrski magnati izkoriščajo vire Hrvaške in Hrvatov v svrhu gromadenja svojega premoženja. S hrvaškim denarjem podpira razredna ogrska vlada ogrske industrialce, veleposestnike, trgovce i. t. d. Od tega podpiranja pa priprosti ogrski

narod nima nič: dobiček imajo le gospodarsko močni posamezniki. Hrvaški kapitalisti iščejo dobička v vladnem, ogrskem taboru. Tako imamo celo vrsto bogatih Hrvatov, ki „zastopajo“ hrvaški narod in so čisto zadovoljni s temi razmerami ter se sami smatrajo za pristne Ogre. Njih narodnost je denar in njim je vse eno, ali množe svoje bogastvo pod ogrskim ali hrvaškim praporom. Ti ljudje torej niso revolucionaren, temveč čisto patriotičen element. Revolucionira le narod in z njim čuteča inteligenca. Ta se v imenu „ogrskega zakona“ — zapira, uničuje, obeša in strelja!

Trgovina učinkuje na stare oblike gospodarstva vedno razbijalno. Čim večji je ta kapital, tem kapitalističneje je narodovo gospodarstvo. Ker se po zgoraj označenem sistemu povzdiguje le ogrska industrija na škodo hrvaške, je med Hrvati vedno več bede. Nova doba je vkljub zaostalosti dežele zanesla tudi med Jugoslovane nove potrebe — dasi na drugi strani popolnoma primanjkuje sredstev za pokritje teh novih potreb. Dežela, ležeča ob velevažnem Adrijanskem morju, nima nobene trgovine in skoraj nič prometa. Zidanje železnic se pospešuje le na ta način, da služijo iste v prvi vrsti gospodarskemu napredku Budimpešte in Ogrske. Mala kmetija hrvaškega naroda, brez razvite industrije in brez izobilja dobrih in ugodnih prometnih sredstev, pa ne more obstati.

Hipoteke te kmetije so čim dalje večje, kmet, če pravočasno opazi neizogiben svoj gospodarski propad, hiti v Ameriko za zadnjega delavca v veliki in organizirani ameriški industriji. Onim, ki ostanejo doma, primanjkuje denarja, da ne beže iz rodne zemlje, kruha, s čemer bi se živili: gredo v buno in čim večja gospodarska reva nastaja, tem silovitejša je splošna buna, naperjena proti sistemu, ki goni ljudstvo v bedo in propad. Predstavitelj tega sistema na Hrvaškem je ogrski ban Khuen Hedervary.

Proletarska inteligenca tudi nima kruha. Industrije doma ni, filozofija redi malo ljudi; tudi na ta mesta spravlja Ogrska svoje ljudi. Pravo je dekla tega sistema: vsak resničen človekoljub je ubit pod tem sistemom tudi kot pravnik. Medicina dá le malo življenja. Trgovine ni, obrti ni, prekmorski promet je uničen; kar je, je ogrsko z ogrskimi podaniki. Veda je propadla, gospodarstvo je bankrotiralo in ves ta propad se svita v bankrotirani politiki hrvaških političnih strank.

Ob robu propada se mora pričeti boj. Ta revolucija ni drugega, kakor boj za obstanek celih stanov. Stari proizvodjalni način je popolnoma onemogel in je izsesan do smrti. Potrebe novega načina

proizvajanja zahtevajo več in drugačne produkcije. Ker te ni, je beda neizogibna.

Avstro-ogrška državniška modrost tega ne pozna in misli, da so nemiri na Hrvaškem zgolj politiški. Mesto preuredb uprave, mesto več industrije in trgovine in obrti in modernega zakonodajstva, mesto modernih socialnih naprav v družabnem in državnem življenju — skrbi avstro-ogrška politika le za nove topove, puške in vojake. To naj pomaga rešiti slovanski jug od Kotora in Mostara do štajerskega Gradeca in koroškega Celovca. Puške naj danes konkurirajo z izborno razvitim zapadom in gospodarsko zmagujočo Ameriko!

Letos je bilo ob obletnici smrti Jelačićevi čitati ob njegovem spomeniku v Zagrebu napis: „Vstani, o ban Jelačić, Hrvaška te kliče!“ Pač res! Pridi, ban Jelačić, da vidiš in popraviš svoj — greh!

Pavel Mihalek:

O Karlu Marksu in njegovih delih.*

(Dalje.)

Kongres „Internacionale“ leta 1869. v Bazlu se je vršil v najlepšem redu. Udeležnike kongresa je pozdravil višji državni pravdnik Bouchin, ki je bil obenem predsednik sekcije „Internacionale“ v Bazlu. Ta kongres se je tudi izrekel proti zasebni posesti zemlje.

Družbeno časopisje je hitro naraščalo. V Združenih državah severne Amerike je pristopilo k „Internacionali“ 800.000 delavcev, ki so se nazivali „Unionisti“, tako da je štela ta organizacija kmalo milijone članov.

Na bazelskem zboru se je prvokrat pojavil ruski revolucijec Bakunin, nekdanji ruski častnik. Ta glasoviti vodja evropskega anarhizma je bil pozneje mnogo kriv propadu „Internacionale“. Z njegovim prihodom se je pričel v organizaciji ljut boj med Marksovim historično-znanstvenim socializmom in socializmom sile in fanatizma, ki ga je širil, posebno v romanskih deželah, Bakunin.

* V 9. številki je bilo v tej razpravi pomotoma izpuščeno rojstno leto Marksa 1818. Ured.

Leta 1872. je zborovala „Internacionala“ v Haagu. Tu se je pričel odločilni boj med marksisti in bakuninci ali med federalisti in avtonomisti, ki so zametavali centralističen značaj organizacije.

Delegat Guillaume se je posebno silno zaganjal v Marksa samega, rekši, da je preabsolutističen. Generalnemu svetu, v katerem je Marks odločeval, se je odrekala vrhovna oblast. Bakunin se je z vso močjo uprl „nemškemu židu“, kakor je imenoval Marksa.

Tako je pričela nazadovati ta organizacija, in vzrok temu je bilo neenotno naziranje gibanja. Ta, nazadovalni, proces je kaj hitro rasel. Vsaka organizacija je delovala po svoje. Da se zabrani propad skupne organizacije, se je sklical leta 1873. splošen kongres v Genevi. Tam pa so se sešli ob istem času tudi avtonomisti ali anarhisti. Tako sta zborovala dva kongresa „Internacionale“ hkratu. Eccarius, prejšnji prijatelj Marksov, kateremu se je imel tudi zahvaliti za svoje znanje, je zapustil Marksovo organizacijo in prestopil k avtonomistom. Na shodu avtonomistov je rekel: Nekdanje „Internacionale“, ki se je osnovala 28. septembra leta 1864. v St. Martins Hall, in katera je stala na kongresu v Genevi leta 1866. na svojem vrhuncu, ni več. Ta, ki jo sedaj snujemo, je povsem drugačna... Marksa tedaj ni bilo v Genevi, a brez njega je morala „Internacionala“ propasti. On edini je v njej politično mislil. On je bil duševni in praktični voditelj vsega. „Internacionala“ je propadla vsled prenapetosti Bakunincev in Proudhonistov. Ti so uprizorili posebno v Italiji in Španiji anarhistično gibanje. Nasledki njih delovanja so bili: vstaje, klanja, glasovita „črna roka“ in progon vsega svobodomiselnega.

Od leta 1873. ni bilo nobenega shoda več. Generalni svet, ki se je preselil iz Londona v Novi Jork, se je razšel. Ustanovile pa so se po posameznih deželah samostojne delavske stranke, po Lassalleju imenovane socialnodemokratske. Od časa do časa pa se vrše mednarodni socialistički kongresi.

* * *

Marksovo glavno delo je, da je z matematično natančnostjo na podlagi naukov prvih veljakov narodnega gospodarstva odkril naravo kapitalistiške družbe. Marksovo teorijo se mora razumeti v celotni sestavi, če se hoče razumeti posamezne zaključke njegovega nauka.

Socialistiška misel se je izrekla v modroslovju preje nego v gospodarstvu. In Marks je bil, ki je s svojo spretno roko prinesel socializem iz modroslovja v narodno-gospodarsko vedo in s tem dal socializmu trdno materielno podlago. V svoji mladosti je bil veren

pristaš nemškega modroslovca Heglja, a pozneje je zavrgel idealistični temelj tega modroslovja in vzprejel materializem.

To ga je privedlo na novo pot. Na svojem materialističnem temelju je po Heglju razlagal svoj nazor o svetu in življenju. Sam trdi v uvodu knjige „Kapital“ polemizujoč z nekim ruskim listom: „Moja dialektična metoda se v temelju ne le razlikuje od Hegljeve, temveč njej direktno nasprotuje.“ Marksu ni idealno nič drugega, kakor v človekovi glavi preobrnjeno in prestavljeno materielno! Vse, kar obstoji, je le stvar, materija, idealno (misli, čuti) je le poseben pojav na tej materiji. Ta materializem, razlagan s pomočjo Hegljeve dialektike, pravi, da se stvar, materija razvija preko vseh mogočih protislovij. Ta razvoj daje nove oblike in iz te oblike se vedno rodi že tudi njen nasprotnik, ki jo uniči i. t. d. Torej večni razvoj in večni boj. Ko je bil Marks enkrat takó daleč, je bil tudi gotov, da je mogoče s tem materializmom uprizoriti popolno gospodarsko in duševno revolucijo. Kajti stalnosti ni, nobena stvar, institucija ni večna, temveč vse se vedno izpreminja in razvija. Noben zakon ni večni, kajti večna protislovja so ona sila, ki vedno razdirajo in napravljajo razvoj večni in nepretrgan. Na podlagi te razlage je uničil Marks vse prejšnje razlage o svetu in življenju in je vedel posebno krščansko svetovno naziranje v brezmiselnost.

Po tem naziranju je logično prišel do spoznanja, da ni ne Boga, ne duše. Zakaj bistvenega razločka med človekom in živalmi in rastlinami ni; vse je le izpreminjujoča se materija. Misli o nadzemskih močeh, ki jih imenujemo verske, so le fantastičen odsev te materije v človeških glavah.

Ta, prvi del Marksove filozofije pa je rodil drugi del materialistiško zgodovinsko naziranje.

Stari narodi so imeli drugačne misli o rodbini, nravnosti, pravu, veri kot pa srednji vek. Srednji vek pa je imel zopet drugačne misli kakor mi. Kako si naj to razlagamo?

Če primerjamo posameznega človeka stare dobe s človekom sedanjega dobe, vidimo pač razlike med njima, a te razlike proučiti, se pravi seči globočje v življenje raznih dob. Tu se je Marks uprl individualizmu in poudarjal socialnost, družabnost. Posameznik je po njegovem nauku le proizvod družbe, zato moramo poznati družbo, če hočemo razumeti posameznika. Vsaka ideja človeka je sad stvarnega (materialnega) razvoja. Če je človek srednjega veka imel drugačne pojme o življenju, so ti pojmi, ideje le sad tedanjega gospodarskega življenja. Z menjavanjem gospodarskih, ekonomičnih

razmer se menjajo tudi misli, ideje čuti: gospodarske razmere vsake dobe se zrealijo v njenem zunanem življenju. Duševno življenje je proizvod družabnega življenja, ki ima svoj temelj v gospodarstvu. Marksu so določevalni činitelji vsega človeškega življenja vsakočasne materialne produktivne (proizvajalne) moči in produktivno (proizvajalno) razmerje ljudi. Produktivni način (način proizvodnje) materialnega življenja določa socialni, politični in duševni življenjski proces sploh. V „Kritiki politične ekonomije“ (predgovor) trdi: Na gotovi stopnji svojega razvoja prihajajo materialne proizvodne moči družbe v nasprotje z obstoječimi proizvodnimi razmerami, ali kar se le z jurističnim izrazom pravi, z lastninskimi razmerami, v katerih okviru se gibljejo. Iz razvojnih oblik proizvodnih moči razbijajo te razmere v njihovih okovih. Nastane epoha socialne revolucije. Z izpremenitvijo gospodarskega temelja, se izpremeni tudi vsa druga zgradba pravnih in političnih uredob in sicer počasneje ali hitreje...

Dosedanja razlaga zgodovine, polna imen knezov in cesarjev, vseh mogočih letnic rojstva in kronanj ter polna slučajev in junastev posameznika, je z nastopom tega materialistično-zgodovinskega naziranja izgubila vso vrednost. V zgodovinski vedi si je to naziranje pridobilo veliko veljavo. Preiskati človeško zgodovino različnih časov, se pravi, proučiti tedanje gospodarske razmere. Nič ni slučajnega, vse, kar se zgodi ali se je zgodilo, je bilo utemeljeno v razvoju, potrebi. Gospodarske razmere vsake dobe pa tvori pravzaprav način proizvodnje. Preiskovati tedaj način proizvodnje, se pravi zopet preiskovati gospodarsko in s tem tudi vse drugo življenje. Današnja družba se n. pr. imenuje kapitalistiška, ker je način proizvodnje kapitalističen (izdelovanje s stroji i. t. d.) — Pravičnosti same sploh ni; ona je le zunanji izraz gospodarskega položaja. Zato je sklicevanje na pravico brezsmiselno; le moč velja in ta moč je pravica. Če bi se proletariat zanašal na pravico, bi bilo njegovo stremljenje le prazna pena: proletariat se mora torej zanašati le na svojo moč. Religija je isto takó le gospodarski odsev v človeških glavah. Zgodovina človeškega rodu je stara več stotisoč let. Počasi se je človek razvijal do sedanje popolnosti. Glavno zaslugo ima pri tem delo, izvirajoče iz potrebe, kakor je še danes temelj vsega življenja delo. Engels pravi: Delo je ustvarilo človeka!

Marks ni ustanovitelj tega materialistično-zgodovinskega naziranja; on ga je le privedel do sedanje dovršenosti. Njegovi predhodniki na tem polju so zlasti: V angleški literaturi, izhajajoče iz

revolucije v sedemnajstem stoletju, sta posebno znamenita T. Hobbes in James Harrington: posebno zadnji je tu pomenljiv. Na Francoskem je bil posebno znamenit modroslovec M. D. Montesquio ter mladi Franceoz Barnave iz Grénobla, soustanovitelj Jakobinskega kluba ob času velike francoske revolucije v Parizu.*

Posebno pa je na Marksa uplival v tem oziru Anglež Tomaž Hodgskin (1783—1869), katerega spise tupatani tudi navaja v „Kapitalu“.

Na tem zgodovinskem materializmu, katerega žal tu ne moremo natančneje razložiti, temelji Marksov gospodarski nauk. Nauk o razrednem boju sploh, in med proletariatom in buržoazijo še posebej, o nadvrednosti z naukom o proizvodjalnem načinu meščanske družbe in v tem utemeljene evlucijske tendence te družbe — to so glavni znanstveni činitelji marksizma, temelječi na materialistiškem zgodovinskem naziranju. (Konec prih.)

J. Pavliček:

Angleški delavski kandidati.

Za angleško delavstvo je napočila nova doba. Zadnji shod delavskih društev v Newcastleu je sklenil, da bodo odslej delavska društva imenovala kandidate za angleško zbornico, kjer bodo zastopali delavske interese. Kakšnega pomena je to za angleško politiko, nam dokazuje bojazen in nervoznost pisave angleških meščanskih listov. Ta bojazen angleškega meščanstva je opravičena, zakaj Angleška je klasična dežela industrije, kjer je število delavcev večje, nego število kmečkega prebivalstva. Dosihdob so bili angleški meščani vajeni, da so jim sledili delavci v politiki, in trudili so se z največjimi obljubami pridobiti si delavske glasove. In kako lahko bi imelo angleško delavstvo v parlamentu glavno besedo! Toda doslej se ni brigalo za svoje interese in je bilo vajeno, da mu izposluje dostikrat ono, kar je ravno zahtevalo, zdaj ta stranka, zdaj zopet ona. Seveda je tu upoštevati, da so angleške meščanske stranke vse kaj drugega, ko morebiti naši konservativci ali liberalci, zakaj zastopniki teh dveh strank so vedno skrbeli za korist vso Anglije, in dostikrat tudi za to, kar so delavci ravno potrebovali.

* „Histoire Socialiste“ I. zvezek (Jean Jaurès.)

Omenil sem, da se angleški delavci dosihdob niso mnogo brigali za svoje interese. Hotel sem s tem reči, ni jim bilo mnogo skrb, kdo jih zastopa v parlamentu, ali zadoščalo jim je, da je bil Anglež. Tem večjo pozornost ali bolje vso svojo pozornost so obrnili svojim organizacijam. Te njih organizacije, ki so jim omogočile na gospodarskem polju doseči kar največje uspehe, so skrbno uravnali in uredili ter jih tako okrepili, da so danes sposobne za veliko kulturno nalogo, ki jo izvrše. Angleško delavstvo je porabilo čas, ki mu je preostajal v obilici, ker se ni posredno udeleževalo političnih bojev, da se je organiziralo. Naporno in neumorno se je delovalo, da si pridobe društva raznih strok kar največ članov, v društvih zopet se je vztrajno pazilo na to, da se delavci naobrazijo in v pravem duhu vzgojijo. Tako je postalo angleško delavstvo odločilno na gospodarskem polju, in delavska društva močna.

Ker so močne in dobro urejene organizacije branile, da se niso poslabšale gnotne razmere delavcev, je živelo in živi angleško delavstvo v razmerah, kakršnih mi ne poznamo in ki se dajo najbolje pojasniti s tem, da ima delavec trikrat na dan mesa na mizi. Tudi v političnem življenju uživa prostosti, ki so v njem netile prepričanje, da je prosti Anglež. In na to je bil kaj ponosen. Nihče ni pričakoval in še niti mislil ni, da se te razmere kdaj izpremenijo. A kakor se je že v zgodovini mnogokrat pripetilo, da je majhen povod povzročil velik prevrat, tako tudi sedaj na Angleškem.

Lakomnim in gospodoželjnim podjetnikom že dalje časa ni bilo po volji, da so organizacije angleškega delavstva bolj in bolj naraščale in postajale vedno bolj močne. Radi bi jih uničili, toda ni šlo, zato so se trudili, njih delavnost podvezati in jih tako kar najbolj oslabeti. In res, posrečilo se jim je to. Pri zadnjem železničarskem štrajku je Taaf-Valska železniška družba, kakor smo že omenili v našem listu, zahtevala od društva železničarjev ogromno odškodnino za škodo, ki ji je povzročil štrajk. In kar ni poprej nobeden verjel, to se je zgodilo: Sodišče in parlament sta ugodila zahtevi železnične družbe in organizacija železničarjev je plačala po dogovoru precejšnjo svoto kot odškodnino. Ker je ta razsodba postala obenem po angleškem običaju zakon, so začela delavska društva uvidevati, kakšna nevarnost jim preti. To je angleško delavstvo vzdramilo. Sklical se je v začetku tega spisa omenjeni shod, kateri je določil, da ima angleško delavstvo odslej nastopiti tudi na političnem polju svojo pot in se odreči meščanskim strankam. S svojimi, z delavskimi zastopniki hočejo delavci nastopiti v angleškem parlamentu in po svojih

zastopnikih hočejo odslej braniti in se potegovati za svoje interese. Novi delavski poslanci bodo morali tudi delovati na to, da se odstrani ta zakon, ki je delavcem škodljiv. Ta shod pa ni bil socialističen, kakršnih smo mi navajeni, čeprav je tako odločno sklepal, in da ni padel tudi niti najmanjši sum nanj, da ga je preveval morebiti socialistički duh, je shod izključil majhno socialistično stranko, in njega predsednik Keir Hardie je še posebno naglašal, da hoče shod pospeševati samo delavske interese.

Ker se je delavstvo na Angleškem najprvo združilo strokovno in poizkusilo svojo moč samo na gospodarskem polju in ni težilo, da si pridobi tudi v politiki vpliva, se je organizacija angleškega delavstva vršila ravno obratno kakor pri nas na kontinentu. Tu se je delavstvo najprvo potegovalo, da si pridobi kar največ moči in vpliva v politiki in strokovna društva so se ustanavljala in spopolnjevala, da so se vzgajali vojaki delavci za politično delo, da je politična stranka dobivala „delavske bataljone“. In tako vidimo, da je pri nas največ društev ustanovila socialno-demokratska stranka, ali vsaj njeni navdušeni pristaši. Na Angleškem je bila in je še moč delavstva osredotočena v strokovnih društvih, pri nas pa v socialno-demokratski stranki, v političnih organizacijah. In ker so se sedaj podali angleški delavci na politično bojišče, se nam bo nudila gotovo jako zanimiva prilika, se prepričati, ali je za delavstvo bolje in ugodnejše, da se v dosego svojega končnega cilja najprej združi strokovno in šele potem politično, ali obratno.

Dostavim še, da je volitev, ki se je vršila meseca marca letošnjega leta v Woolwichu (Londonu), prinesla novi delavski stranki sijajen uspeh. Pri tej volitvi je delavska stranka postavila svojega prvega delavskega kandidata, delavca Crocks, ki je bil izvoljen z 8687 proti 5458 glasovom, katere je dobil kandidat konservativne stranke. Angleško delavstvo se začneja otresati svojih meščanskih „prijateljev“!

◦ PREGLED ◦

Javno življenje. Socialistično gibanje. Izseljivanje v Ameriko. „Immigration Bureau“ daje sledečo sliko: Naseljivanje v Združene države ameriške silovito narašča. Naseljencev je bilo iz:

	l. 1901.	l. 1902.
Avstro-Ogrske	133.805	185.659
Nemčije	22.159	32.736
Grške	5.319	11.490
Italije	143.131	201.266
Norveške-Švedije	38.295	59.172
Rusije	37.384	123.882
Japana	6.996	19.293
Kitaja	2.503	1.996
Portugala	3.978	7.565
Vzhodne Indije	3.945	5.267
Azijske Turške	6.136	7.363

Evropskih naseljencev v Združenih državah je bilo leta 1902. skupaj 70.3682. Italija je na prvem mestu, na drugem pa Avstro-Ogrska. To je sijajen dokaz, da naša država gospodarsko propada; do tega jo je privedla politika „velesile“. Sraka s pavjim perjem!

Hrvaška neizmerno trpi. V državi, za katero so Hrvatje prelili toliko krvi in dali toliko žrtev, v isti državi umirajo nasilne smrti. Na najvišjem upravnem mestu Hrvaške, na banskem stolu v Zagrebu, pa sedi Khuen Hedervary. Ta ban je najsvožanejši mož na slovanskem jugu, ne le kot oseba, temveč kot predstavitelj tiranskega sistema. Leta 1848. so se Hrvatje borili za Avstrijo proti Ogrom v vladnem taboru; za plačilo so postali ogrski podaniki. Ogrski magnati, kapitalisti, so postali njihovi gospodarji, ki sedaj glojajo na narodnem telesu Hrvaške kot pijavke.

Nemiri na Hrvaškem imajo svoje vzroke globoko v gospodarskem položaju. Ogrska izrablja vse sile hrvaškega naroda v svojo korist. Industrija, obrt i. t. d. se koncentruje na Ogrskem, Hrvaška pa gospodarsko propada. Industrije nima skoraj nobene in kako se na Hrvaškem proizvaja, nam dokazuje najbolj zaostalo obdelovanje zemlje. Kmetija ondi prav tako propada kakor pri nas; in ker se ne proučuje način novodobnega obdelovanja zemlje, ne poizkušajo pridobiti novih proizvodnih moči, raste beda silno. Ta beda pa sili k upor. Upor na Hrvaškem ima narodni značaj. To je le zunanja oblika gospodarskih bojev, dasi nečem zanikati narodnega momenta; tudi ta vpliva pri tem upor. Predstavitelj tega izkoriščanja Hrvaške po ogrskih kapitalistih je hrvaški ban. In da Ogrji svojo gospodarsko moč porabijo v to, da zatirajo Hrvate, to čutijo ti kaj trdo; Hrvati se upirajo Ogrom navidezno narodno, v resnici je to upor izkoriščanca proti izkoriščevalcu.

Kake slabe gospodarske razmere so na Hrvaškem, nam dokazuje izseljevanje. V zadnjih mesecih se je izseljevanje iz Hrvaške v Ameriko podvojilo, da celo potrojilo. Hrvaški upor lahko zovemo socializem sile, bede in obupa.

Balkan „preureja“ Turška. Nikjer ni mogoče zaslediti konca. Posebno Makedonija je še vedno v znamenju vstaje. Tudi ta vstaja temelji na revščini. Stari proizvodni način na Balkanu umira, a v popolno brezpravni državi Turške ni prostora za novi proizvodni način. Tu je vrzel, tu nastaja beda. A kjer je življenska sila močna, ne umira ljudstvo mirno, temveč nastopi epoha prevrata, revolucije. Ta balkanska revolucija je gospodarska, a zato tudi socialna. Vera, narodnost — vse to je le zunanji izraz. V Solunu so vstasi napravili pravi bombardement, a Turčija „preureja“ tako, da pokolje in uniči nekaj sto ljudi, hoteča s pravo strahovlado napraviti stari „mir“. Seveda je to poskušanje brezmiselno. Evropske

velevlasti pa, mesto da bi uredile življenje na Balkanu, kakor zahteva naš čas, mesto, da bi osigurale pravo in uredile gospodarske razmere, samo špekulirajo, kje bi se dal pridobiti kak nov kos zemlje in nov trg za industrijske izdelke. Slednje se zgodi prej ali slej, s tem pa še ni rečeno, da nastopijo za narode na Balkanu lepi dnevi. Balkanski dogodki so vedno groznejši. Srbski častniki so umorili kralja Aleksandra in kraljico Drago dne 11. junija. Skupščina je izvolila novega kralja Petra I. (Karagorjević). Danes še nikakor ni popolnoma jasno, kako se bo balkansko vprašanje razvilo.

Volitve v Nemčiji. Zveza berlinskih društev hišnih posestnikov je izdala oklic, iz katerega posnamemo: „Na izvršitvi tega (volilnega) boja so tudi hišni posestniki zelo interesirani, ki ne vidijo v socialni demokraciji le politične stranke, temveč za moč in vpliv se bojujoče gospodarsko in socialno svetovno naziranje, ki stoji onemu hišnih posestnikov diametralno nasproti. Ali je voliti konservativno, ali narodno-liberalno, ali svobodomiselnno, ali ultramontansko — to določi vsak sam, to prihaja zanj, kot hišnega posestnika, šele v drugi vrsti v postev. Ali enemu geslu mora kot hišni posestnik ostati zvest: „Za posedujoče meščanstvo in proti socialni demokraciji, kot temeljni in neprizanesljivi nasprotnici hišnih posestnikov!“ To pač jasno izraža pomen, volitve v Nemčiji in znači gospodarsko stremljenje razredov in stanov.

Ogrska socialna demokracija je imela o Veliki noči t. l. svoj zbor, na katerem je bilo 281 delegatov. Sprejel se je nov strankin program, ki se naslanja na Erfurtskega. Zbor se je izrekel za gospodarsko ločitev od Avstrije. Sprejela se je tudi resolucija proti alkoholizmu.

Socialistični kongres v Belgiji se je izrekel v posebni resoluciji, da je generalna stavka najboljša sredstvo za doseg splošne volilne pravice. Prof. Vanderwelde je stavil predlog, da se od 1. aprila 1904. dalje ne smejo prodajati v ljudskih hišah in konsumnih društvih nobene alkoholične pijače več, kar se je tudi enoglasno sprejelo.

Na Francoskem je zboroval kongres socialistov (Jaurèsovih pristašev) v Bordeauxu. Predlog, da se iz stranke izključi nekdanji trgovinski minister, sodrug Millerand, je, ker je istega branil tudi njegov nasprotnik Jaurès, rekoč, da se pusti prosto pot vsem socialističnim strujam v stranki, propadel. Sklenilo se je, izdelati komunalni program in sklicati kongres socialnih občinskih zastopnikov. Stranka je dobila pri zadnjih volitvah (1902) 405.000 glasov. — V Parizu je bil pri nadomestni volitvi izvoljen v parlament namesto nacionalca socialist G. Deville, v občinski svet pa dva socialisti. — V Stockholmu je zmagal prvi socialist v občinski svet. — Moravski socialni demokratje imajo 68 zastopnikov v 28 občinah ter pet listov.

As.

Med knjigami in revijami.

1. majnik 1903. Slavnosten majnikov spis za Slovence je izšel v Trstu. Založil ga je izvrševalni odbor jug. soc. dem. stranke. Vsebina je sledeča: Etbin Kristan: Majski svetlobi, pesem. — Majske sanje, pesem v prozi. — Ab-

ditus: Še en nasprotnik! — I. V.: Jutro. Večer, dve črtici. — Linhart K.: Prvi majnik in žena. — Pavel Mihalek: Sovrastvo, črtica. — Etb. Kristan: Politična organizacija. — Jerko Dorbič: Zgodovinski zapiski. — L. K.: Spomini. Utrinki. — Multatuli: V Samojediji; Moralna pridiga. Spisu je priložena velika slika Marksa. Jezik tega spisa bi moral biti boljši.

Književno naznanilo! V tisku so in izidejo v kratkem črtice in povesti Pavla Mihaleka, ki so namenjene slovenskemu ljudstvu sploh. Da si bo mogel knjigo omisliti vsakdo, je založništvo poskrbelo za slovenske razmere izredno nizko ceno. Knjiga, moderno opremljena, bo obsegala 7—8 tiskanih pól in stala le 1 krono. Vsebina je: 1. Iz mladih dni. 2. Na gori. 3. Ena in dva. 4. V rudnikih. 5. Tovarš Sebastijan. 6. V podstresni sobici. 7. Učenjak. 8. Iz sebe. 9. Stebri družbe. S to knjigo bo ustrezno marsikomu; zato pričakuje založništvo mnogo naročil. Naročila sprejema in izvršuje založništvo „Naših zapiskov“ in Frane Rinaldo v Idriji.

„**Magdalena.**“ V Ljubljani je izšla knjiga „Magdalena“, pesniško delo znamenitega češkega pesnika Macharja. Prevod je oskrbel A. Dermota. Stane 2 kroni. Knjiga je 1. zvezek „Ljudske knjižnice“. Naroča se pri našem listu (Jož. Breskvar, Ljubljana, Stari trg 13). Ocenno pozneje!

Premrou Svetoslav: **Navod za poslovanje slovenskih raiffeisenskih posojilnic.** Gorica. Samozaložba. Tiskala „Narodna Tiskarna“. 1902. (Konec).

Zavoljo tega pa tudi est modus in glorificando V. Raiffeisena, če ga primerjamo s Schulze-Delitzsem, katerega gosp. P. hoče skoro prezirati. Da bi bil R. premagal Sch.-a, se ne more trditi. Gotovo bile so načelne razlike med posojilniškima sistemoma teh mož; a te razlike so danes skoro popolnoma zabrisane. In sicer zato, ker se je R. približal Sch.-u, in obratno: česar je še nedostajalo za konsolidacijo, je dovršilo in dovršuje združniško zakonodavstvo.

Ker pa je gosp. P. tako gorak liberalizmu, doslej še prevladujočemu v svetovnem gospodarstvu, — da ne vidi na njem niti trohice dobrote — pogledjmo malo, odkod je izšla ideja asociacije, katero on s tako vnumo propagira. Ali ni iz liberalizma? Ali ni baš liberalizem proglašal geslo kooperacije, samopomoči za eno svojih največjih načel? Kdo bi trdil, da je vse nezdravo, neetično, kar nam je dal in deloma že zapustil liberalizem? Kje bi bili danes Slovenci, kje Evropa, na kakšni stopinji bi še čepelo človeško gospodarstvo, če bi ne bilo gospodarskega individualizma in iz njega liberalizma! A padlo je mnogo žrtev... res je; toda življenje brez žrtev ni življenje. Milobar* pravi jako lepo: „XIX. viek prikazuje doba dvostrukoga prielaza u narodnom gospodarstvu i u družtenom gibanju: prielaz od stališkoga načela do načela individualizma, te od ovoga — do socialnoga načela.“ Čemu torej vse najgorje pripisavati liberalnemu gospodarskemu nazoru? Est modus! — —

Takih-le nedostatkov bi se celo vrsto lahko spravil na dan iz te popularne (!) knjige — samih nedostatkov, izvirajočih iz pomanjkljivega poznanja narodnogospodarske teorije. Navel sem jih nalašč, da podam argumentum ad hominem, kako resnico je zapisal v knjigi: „Listy o studium národohospodářském“ katoliški konservativec prof. dr. A. Bráf:

„Narodnogospodarska in socialna popularna literatura, kakor se umeva samo ob sebi, se peča le s specialnimi praktičnimi izvajanji. Tu se pa lahko

* Fran M.: »Izabrana poglavja iz narodnoga gospodarstva.« Zagreb, 1902.

mного greši. Če bi se dandanes nekdo, ki hoče postati zdravnik, lotil kar strokovnjaško patološkega posla, ne da bi si popreje pridobil potrebne podlage v anatomske in fiziološke študijah; če bi se kdo hotel odlikovati v kakšni panogi kemične tehnologije, ne da bi se bil preje temeljito seznanil s teoretično kemijo, ... temu poreče i lajik: Kako je to mogoče? Ali da se nekaj čisto podobnega dogaja vsak dan v stroki družabnih ved in da se to ne zdi tolikim ljudem popolnoma napačno, to je, žal, tudi že skoro vsakdanji pojav.

Dočim je razloček teoretičnih ved od praktičnih v celem prirodoslovju znan vsakemu izobraženeu, pa je v družboslovju ta razloček mnogim razmerno izobraženim in celo o socialnih problemih pišočim ljudem popolnoma španska vas.

Nejasnost svojih pojmov in bojazen pred bolj skrbno utemeljitvijo svojega znanja jih mnogo zakriva s tem, češ, ne maramo „sistemov“. Sistemi se tu ne upoštevajo, pač pa dobro poznavanje tega, kar je: merodajni so tipični tvari in pravilnosti (zakonitosti) v koekzistenci in razvitku pojavov, s katerimi se pečamo bodisi v kakršnikoli stroki. Potem šele se lahko pečamo temeljiteje s tem, kar bi moralo biti, torej s praktično vedo ... Temu teoretičnemu študiju, in sicer temeljitemu in poštenemu, se nihče ne kaznjeno ne izogne, kdor se hoče poučiti o praktičnih narodno-gospodarskih vprašanjih, ali še celo poučevati druge o njih. Brez te priprave ostane vsak, kdor se spušča na literarno polje o praktičnih vprašanjih, do smrti diletant, pa če bi prav našel v posameznostih kakšno zdravo zrno.“

Gospod P. je to izkusil na sebi — jaz pa sem to pribil zum warnenden Exempel.

Ant. D.

Človek in pol.

(Roman. Spisal Ivo Šorli.)

Ivo Šorli ni obrnil pozornosti na se toliko s svojimi črticami, natisnjenimi v „Lj. Zvonu“ in „Slovenki“, kot s svojo novelo „Na solnčnih višavah življenja“, natisnjeno v Almanahu slovenske mladine. Občudoval sem že tedaj prav tako njegovo psihologijo, kot sem obžaloval nespretnost v tehniki — obe lastnosti, ki jih najdem zopet v romanu „Človek in pol“. Pri Cankarju nahajamo same psihološke nijanse in fineše, pri Šorliju pa krepke, odločne psihološke poteze, iz katerih vzraste pred nami duša, jasna v večjih delih, a malokdaj jasen, popoln človek, tak koj v resnici. V Šorlijevi psihologiji in karakterizaciji je pač mnogo nedostatnega, a nič bolnega. Šorli ne potrebuje nobenih posebnih barv in ne svetlobe, da daje gledati ljudem v duše, temveč posluhuje se vedno krepkih izrazov in ne vzdihov ali rabijatnosti. On ljubi krepke, zdrave ljudi, in se one, ki so duševno bolni, vidimo skozi zdravo luč in v krepkem mileju. Zato se nam ne vidijo njih bolezni tako strašne in njih duše tako mistične, polne ran in ranic, kot so duše Cankarjevih junakov, kateri potrebujejo zopet ljudi, ki so podobni tem junakom samim, da jih prav razumejo. Zdi se mi, da potrebuje človek, ako hoče čitati in prav razumeti Cankarja, vedno nekega posebnega duševnega razpoloženja, pri tem ko se čita Šorlija vedno lahko. Protistrup bode zlasti roman „Človek in pol“ naši zreleji mladini, oni mladini, ki se nahaja v dobi, ko postane človek tako rad in tako lahko „dekadent“ ali pa „nadčlovek“.

Kako krepko govori o takih ljudeh in taki literaturi dr. Rihard Sever, glavni junak Šorlijevega romana, ko pravi: „Skoro v vsej svetovni literaturi rohne po zemlji neki grozni ljudje, ali kakor je zdaj običajno „nadjudje“, kajti pravih ljudi, pravih dečkov in pol ti pisatelji ne marajo več, na drugi strani pa strašijo neke blede, brezkrvne sence, ki se nazivljajo moderne ljudi! To ti gre mimo tebe tiho in žalostno, gleda te z očmi vodenosanjavimi in prosi tvojega usmiljenja. A ti bi ga zgrabil najraje krepko za rame ter ga stresel: Zbudi se, revše, ki te trka luna pri belem dnevu! Poglej, kako žari solnce, kako drobe ptički, kako duhte rože, kako žive in trpe ljudje, ti nečimerna koketa svojih lastnih bolečin, v katere si se menda z veliko težavo vlagal in osleparil, ti, ki bi bil nesrečen, ako bi ne bil nesrečen, ti, ki bi želel, da ti leži tvoja živa, zdrava, vesela ljubica sredi mrtvaških sveč, blede in nema, samo da boš enkrat prav popolnoma nesrečen, da boš mogel prodajati svoje blesteče solze na javnem trgu po tri franke stekleničico! Ha, ha, kako mnenje si bo moral narediti kak potomce po tristo letih, ako bo gledal v ta ogledala naše dobe, in bodo lezli mimo njega junaki dvajsetega stoletja! Vraga, stopil bi najraje tedaj pred njegov pomiljujoči obraz, pa mu pokazal te svoje pesti, pesti človeka, ki je hodil med onimi plašnimi strahovi!...“ To zdravo, krepko in kakor protest! Protest, kar je vse, kar govori in dela dr. Rihard Sever — „človek in pol“, kakor pravijo v Beli Krajini človeku, o katerem pravimo mi Ljubljance, da je „fejst fant“.

* * *

Ivo Šorli si je izbral v svojem romanu junaka dr. Riharda Severja, da nam more pripovedovati skozi njegovo dušo svoje lastne nazore in da more grometi proti vsemu, kar je nizkega in bolnega v našem javnem in zasebnem življenju, v naši literaturi in politiki. Temu Rihardu so skoro vsi obrazi okrog njega samo pljuvalniki in najraje bi videl, da bi poskakali vsi ljudje v vodo. V takih trenutkih se mi vidi ta junak slab človek. Radi njegove odkritosti, ki prehaja v brezobzirnost, naj bodo ljudje samo pljuvalniki, v katere bo pljuval en dr. Sever zato, ker je odkritosrenejši kot drugi. In radi njega naj bi skakali ljudje v vodo! Kaj takega si more domišljati samo blaziran „nadelovek“ in ne — človek in pol. Toda ne vzemimo prehudo tega dr. Riharda in ne smatrajmo te izraze kot vzkipe domišljavosti, temveč vzkipe dolgo prikrivane jeze. Toda niti to mi ne ugaja, da se dr. Rihard tolikokrat jezi in da je vse v njem samo protest. Čemu? Bolj bi mi ugajal, da bi se večkrat smejal, zakaj človek in pol se smeje tamkaj, kjer bi se moral jeziti, in s tem smehom pokaže več kot z jezo. Saj je vendar „življenje tako krasno v vsi svoji plemenitosti in amazanosti“, pravi naš Cankar. Čemu se torej jeziti, čemu pljuvati in poganjati ljudi v vodo? Smejati se — s smehom spoznanja in iti dalje, ako je vsako delo brezuspešno. Tudi taki vzkipi, kot so se rodili v Rihardovi duši v noči, ko je odhajal s prijateljem iz kavarne in ko govori sam sebi: „Pač jaz verujem v človeštvo, jaz vem, da se je izkopalo še vedno tudi iz najstrašnejših prepadov zopet na dan in se valilo potem tem hitreje navzgor, da je kmalu popravilo prejšnje nazadovanje, jaz verujem, da so tam gori na vrhu jasne planjave, kjer čakajo že težko angeli božji, da sprejmejo nesrečne trpine in jim zacelijo rane, jaz verujem v življenje, jaz verujem v krasoto solnea in lune in zvezd in dneva in noči in morja in gozdov in livad in mehkih oči in dobrih človeških duš, toda v dobo, ki živim danes v nji, ne verujem, zato moja ura še ni prišla!...“

Taki vzkipi se ne rode v duši človeka in pol, temveč v domišljavih „nadljudeh“, ki čakajo, da „pride njih ura“ in da nastopijo. Tu ni potreba nič čakati in verovati samo v se; treba je iti skozi življenje, skozi vso to krasoto in umazanost in poseči s trdo roko tamkaj, kjer je treba, in ne se strašiti ali sramovati morda navidezno malenkostnega in podrobnega dela, temveč delati povsod, kjer čuti človek sposobnost in moč. To je pot človeka in pol skozi življenje. Pot, ki sicer ne vodi do bleščečih prestolov, temveč do duše same . . . do nadčloveka, ker je človek volje in moči! Na tej poti se krepe individualnosti, kakršnih potrebuje naš čas. Tu raste volja, se bistri razum in plemeni čut — vse kar ravno tvori individualnost in harmonijo.

„Moja ura se ni prišla,“ kako smešno! Ako lahko zabavljas in vihaš ljudi ter razdiraš, potem tudi zidaj; ako pa ne moreš obenem zidati, potem ne pride nikdar tvoja ura! Ali pa čakaš morda ure, da stopiš pred ljudi tvojih misli in nazorov? Tudi do tedaj je pot še dolga, in ravno na tej poti je treba največ dela!

* * *

Ako pregledamo ljudi, ki tvorijo roman „Človek in pol“, kakor dr. Rihard Sever, Egon pl. Plesich, Kornelija, Viktor in Julij, vidimo, da je pravi človek med temi ljudmi samo glavni junak romana; dr. Rihard Sever. Redna prikazen sicer v današnji vsakdanjosti, toda v romanu konsekventen značaj, ki hoče v visave volje in moči, v mrtvaški, samotni mraz. Toda tudi njemu pridejo trenotki, ko kliče: „Ukloni se, trdi tilnik, vdaj se, ponosna moja moč, pozabi, da si bila nekdaj že tu gori na visokih, veličastnih visavah moja duša, človek naj bom, kakor so ljudje, življenje naj živim, kakor ga žive ljudje.“ Toda ne! On koraka naprej proti solnčnim visavam, zakaj njega ne ukloni nobena reč na svetu več.

Krasno sicer, toda . . . težko in možno samo človeku, ki hoče biti človek in pol.

Vsi drugi značaji v romanu so polovični, nenaravni. Vzemimo samo Egona. Človek, vzgojen s hinavsko, napačno moralo. On postane iz „Lojzka“ rafiniran komedijant in iz tega pijanec, lopov . . . Tudi za Kornelijo se mi zdi dokaj neverjetno, da bi segala v obupu po kozarec. Žene, s tako vzgojo, kot jo je imela Kornelija, in s takim korakom v življenju se zatekajo v obupu drugim . . . Dobro risan je rafinirani Julij, dasi mnogokrat nemotiviran v svojih dejanjih. Značaj Viktorjev je precej temen in v romanu skoraj pasiven. Konec romana pa diši po neklih davnih časih in spominja na romane Pavline Pajkove.

* * *

In končno! Ljudem, ki so razvujeni od čiliva strogo „modernih“ knjig, tem ljudem Šorlijev roman ne bo ugajal. Tudi onim ne, ki iščejo povsod nekaj novega, krepkih novih idej. Tega vsega v romanu ni. Pač pa morem pričakovati od Šorlija, da nam enkrat podá še kaj takega, ako bo vztrajal na potu, ki ga je nastopil v noveli „Na solnčnih visavah življenja“ in v „Človek in pol“. On je mlad in on veruje v življenje, v krasoto solca in lune in zvezd in dneva in noči in morja in gozdov in livad in mehkih oči in dobrih človeških duš . . .

In ker veruje — bo tudi njegova ura še prišla.

J. V.